

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

Романишин О.Р., секретар судового засідання відділу забезпечення роботи першої судової Вищого адміністративного суду України
Науковий керівник: д.ю.н., доцент, старший науковий співробітник відділу проблем кримінального права, кримінології та судострою Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України Кваша О.О.

Виконання судового рішення є кінцевим етапом правосуддя та забезпечує реалізацію встановлених у судовому рішенні юридичних фактів. Гарантії виконання судових рішень забезпечується як врегульованим нормами права порядком добровільного або примусового їх виконання, так і встановленням юридичної відповідальності, у тому числі кримінальної за невиконання судових рішень.

На сьогоднішній день, регламентація відповідальності за невиконання судового рішення у КК України набуває додаткової актуальності у зв'язку із доповненням КК України окремою статтею 389-1 «Умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості». Крім того, щороку збільшується кількість рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), винесених проти України, в яких констатується порушення прав людини та які підлягають виконанню за процедурою, встановленою Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року. При цьому у сфері виконання судових рішень ЄСПЛ уже неодноразово встановив наявність системних проблем у законодавстві України. На це звертає увагу і Комітет міністрів Ради Європи, зокрема наголошується, що більше ніж половина рішень, винесених ЄСПЛ у справах проти України, стосуються питання тривалого невиконання остаточних судових рішень, відповідальність за яку несуть органи влади України. Наведені системні проблеми виникають, зокрема, і через недосконалість кримінально-правової охорони порядку виконання судових рішень.

Наголосимо, що у розділі XVIII Особливої частини КК міститься система складів злочинів, які передбачають відповідальність за порушення охоронюваного законом порядку виконання судового рішення. Так, ст. 382 КК встановлює відповідальність за умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкодження їх виконанню; ч. 2 ст. 388 КК встановлює відповідальність за розтрату, відчуження, приховування, підміну, пошкодження, знищення майна або інші незаконні дії з майном, на яке накладено арешт, із заставленим майном або майном, яке описано, чи порушення обмеження (обтяження) права користуватися таким майном, здійснене особою, якій це майно ввірено, а також здійснення представником банку або іншої фінансової установи банківських операцій з коштами, на які накладено арешт, що вчинені щодо майна, яке підлягає конфіскації за рішенням суду, що набрало законної сили; ст. 389 КК передбачає відповідальність за ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі; ст. 390 КК передбачає відповідальність за ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі. Окрім цього, ч. 4 ст. 382 КК встановлює відповідальність за умисне невиконання службовою особою рішення ЄСПЛ. Систему кримінально-правових норм, що забезпечують кримінально-правову охорону порядку виконання судового рішення доповнено статтею 389-1 КК, яка передбачає відповідальність за умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості.

На сьогодні в системі кримінально-правової охорони порядку виконання судових рішень існує багато проблемних питань, зокрема: 1) слід звернути увагу на те, що у КПК статтями 471 та 472 встановлено обов'язкові складові щодо змісту угоди про визнання винуватості або угоди про примирення. Умисне невиконання угоди про визнання винуватості може полягати, наприклад, у: невиконанні обов'язків щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою; ухилення від узгодженого покарання та інші. У такому випадку, встановлення кримінальної

відповідальності за, наприклад, невиконання обов'язків підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою може призвести до помилок у ході кримінально-правової кваліфікації за ст. 389-1 КК з огляду на невизначеність криміналізованого діяння. Виходячи із наведеного, вважаємо, що диспозиція ст. 389-1 КК потребує деталізації та розмежування підстав кримінальної відповідальності в залежності від виду угоди; 2) у ч. 1 ст. 382 КК встановлено відповідальність за умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню. У науці кримінального права таке формулювання диспозиції обґрунтовано піддається критиці, зокрема Г. М. Зеленов зазначає, що зміни до ст. 382 КК щодо встановлення кримінальної відповідальності для фізичних осіб за невиконання судового рішення не відповідає такому принципу криміналізації, як принцип відсутності прогалин в законі й не надмірності заборони. Виконання судових актів цього виду необхідно забезпечувати засобами інших галузей права (цивільного-процесуального, господарсько-процесуального, адміністративного); 3) окремі науковці зазначають, що у ст. 382 КК доцільно було б обґрунтувати встановлення умов, за яких особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності. Таким чином, пропонується встановити у ст. 382 КК спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності.

Отже, система кримінально-правової охорони порядку виконання судових рішень потребує подальшого удосконалення, зокрема і в частині окреслених питань, для забезпечення її цілісності та ефективності.

ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ КВАЛІФІКАЦІ ЗЛОЧИНІВ ЗА СТ. 120 КК УКРАЇНИ «ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА»

Крикун Г.С., викладач кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС

Одним із показників набуття Україною ознак сучасної демократичної держави є нормативне визначення тих соціальних цінностей, які становлять основу життєдіяльності людського суспільства. Людина, її життя і здоров'я є сферою, охорона якої регламентується як міжнародно-правовими нормами, так і національними. На державному рівні, захист даних соціальних цінностей передбачається нормами, які містяться в розділі II «Злочини проти життя та здоров'я особи» Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Самогубство – це свідоме самостійне позбавлення себе життя, спричинене своєю безпосередньою, умисною і бажаною дією. Самовільний вихід із життя – це усвідомлений акт самоусунення з життя під впливом гострих психотравмуючих ситуацій, при яких власне життя як вища цінність втрачає сенс. Доведення до самогубства – єдиний злочин проти життя особи, який не охоплюється поняттям вбивства.

У багатьох державах доведення до самогубства карається законом. В діючому законодавстві України доведення до самогубства – це доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності.

Аналіз ст. 120 КК України свідчить про те, що її конструкція потребує певних змін. Зокрема диспозиція ч. 1 вищевказаної статті містить поняття «замах на самогубство», що є не зовсім вірним, оскільки згідно ч.1 ст.15 КК України «Замах на злочин є вчинення особою з прямим умислом діяння безпосередньо спрямованого на вчинення злочину», а самогубство не є злочином. Отже словосполучення «замах на самогубство» слід замінити словосполученням «спроба самогубства». Так же у вищевказаній диспозиції є вказівка на систематичність приниження людської гідності особи, тобто вчинення таких діянь три чи більше разів. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» вказує, що систематичне приниження людської гідності є тривале